

Ökad utevistelse för får

Det är inte tillåtet för får i Sverige att vara ute på vintern utan tillgång till stall eller ligghall. Men det finns en stor efterfrågan på ett mer flexibelt regelverk kring ligghallskravet, det visade en studie som genomfördes på initiativ av LRF Kött. Praktiska erfarenheter pekar på att vissa djurkategorier – till exempel välpälsade får i gott hull – ofta är väl lämpade att hållas ute på marker där de enbart har tillgång till naturliga läskydd.

Varför är frågan aktuell?

Allt fler producenter efterfrågar ett mer flexibelt regelverk kring ligghallskravet. Är det så att fåren vid ett specifikt datum på hösten riskerar sämre djurvälstånd om de inte har tillgång till ligghall? Naturligtvis är det inte så i praktiken, men det är lätt att kontrollera vid en djurskyddskontroll. Torksommaren 2018 ställde frågan på sin spets. Foderlagren var mindre än vanligt, men betestillväxten blev god under den mer nederbördsrika hösten. Djuren kunde näringsförsörja sig på sparad betestillväxt även efter att ”den kalla årstiden” inträtt. Erfarenheter från producenter som sökt dispens från ligghallskravet visade att med rätt djurmaterial och sparad betestillväxt hade fåren ökat i vikt. Fåren hittade lä där man minst anade det.

Konkurrenskraften är också en viktig aspekt i den här frågan. En ökad flexibilitet i ligghallskravet kan ge lammproducenter förutsättningar att öka sina besättningar utan att behöva större byggnadsyta, vilket i sin tur ger en lägre kostnad för byggnader per tacka. Har man sparad betestillväxt eller bor i delar av Sverige med mildare klimat kan man spara kostnader för foder och strö. I vissa besättningar kan arbetet med djuren ske mer effektivt utomhus och det går åt färre arbetstimmar. En mer kostnadseffektiv produktion behövs för att möta konkurrensen som utgör över 70 % av den svenska marknaden för lammkött.

Bakgrunden

Ligghallskravet infördes i svensk lagstiftning 1989. Anledningen var att ge utegångsdjur möjlighet att skydda sig från hård väderlek. I tidigare lagstiftning kunde hårdigare raser som Gute- och Gotlandsfår, samt korsningar av dessa raser, ges undantag från ligghallskravet om de kunde få tillräckligt skydd på annat sätt. Detta undantag togs senare bort.

Vad gäller idag?

Får som vistas ute 12 timmar eller mer per dygn under den kalla årstiden då betestillväxt inte sker, så kallade utegångsdjur, ska ha tillgång till ligghall eller annat stall. Ligghallen/stallet ska ge fåren skydd mot väder och vind samt en torr och ren liggplats (SJVFS 2019:21 Saknr L107). EU:s djurskyddslagstiftning (Rådets direktiv 98/58/EG, Bilaga, 12) ger lantbrukaren en större möjlighet att avgöra vad som kan ge fåren skydd mot dåligt väder. ”Djur som inte förvaras i byggnad skall, såvitt det är nödvändigt och möjligt, ges skydd mot dåligt väder, rovdjur samt hälsorisker.”

Hur stort är branschens intresse?

Inom ramen för studien ville vi få mer kunskap om hur stort intresset är bland Sveriges lammproducenter. Vi fick in 200 svar på en elektronisk enkät som vi spred via nätet och sociala media. Jättekul med stort gensvar! De som svarade ”representerar” mellan 11 000 – 19 000 tackor (lågt räknat). Ca 75 % av de svarande är intresserade att se en förändring i ligghallskravet. Merparten av de som är positiva till förändring hade redan erfarenhet av utegångsdjur, antingen hela besättningen eller vissa djurkategorier.

Motiveringar varför lammproducenter är intresserade:

- Djuren håller sig friskare ute och kan utöva sitt naturliga beteende
- Större flexibilitet - fler djurgrupper ute
- Fåren använder ligghallen lite, de föredrar naturliga läskydd
- Bättre spridning på växtnäring
- Ökad konkurrenskraft, ökad lönsamhet
- Möjlighet att hålla fler djur
- Kunna nyttja sparade bete

Men det är också viktigt att se till farhågorna. Vilka motiveringar uppgav lammproducenter som inte är intresserade av en förändring av ligghallskravet?

- Att man själv inte har förutsättningar att ha djur ute utan ligghall, t.ex. inga naturliga läskydd, lämplig marktyp eller att man har vinterlamning
- Svårt med tillsyn (om den inte kan ske dagtid)
- Att det är stora klimatskillnader i Sverige, inte aktuellt i t.ex. norra län med mycket snö
- Risk för sämre djurvälstånd på gårdar där det saknas kunskaper om djurslaget och djurhållning
- Att man gärna vill känna att de har torrt att ligga och tak över huvudet och att man tycker att man ska ge fåren möjlighet att gå in, d.v.s. att fåren har ett val
- Rovdjur

Vad tycker fåret?

Ja, men viktigast i den här diskussionen är ju "huvudpersonen" självt – själva fåret! Vad klarar ett får vad gäller kyla, nederbörd, vind m.m.? Får är ett djurslag som under rätt förutsättningar är särskilt motståndskraftigt mot kallt väder. Ett får kan öka sin värmeproduktion för att bibehålla sin kroppstemperatur. Det kan den göra genom att äta mer, där nedbrytningen av ett grovfoder alstrar mer värme än lättsmält foder som kraftfoder. Ulllängden påverkar såklart. Ett får med en ulllängd på 10 cm (helårsfäll) och fri tillgång på foder klarar ner mot -40 C°.

Ytterligare en faktor som vi vet påverkar fårets förmåga att klara kallt väder är själva anpassningen till kyla. I försök har man visat att vid en längre tids anpassning till kalla klimat ökar den basala värmeproduktionen. Det leder till att djur som är anpassade till ett kallt klimat har en bättre förmåga att överleva kyla och att välfärden hos djuren ökar om de är anpassade till klimatet.

Vägen framåt

Inom ramen av projektet hölls en workshop där rapportens innehåll och erfarenheter från Danmark låg till grund. Peter Helén som arbetar som förman på Storå Lam, berättade hur han rent praktiskt arbetar i en stor fårbesättning utan tillgång till byggnader. Hur gör han om det blir svåra väderförhållanden som påverkar djurvälståndet eller markbeskaffenheten? Det finns lösningar, men som Peter och erfarna producenter i Sverige poängterar, det gäller att ha rätt djurmateriäl, djuren ska vara anpassade, pälsade, ha rätt hullklass och gott om foder. Man ska kunna sätta in åtgärder som tillskottsutfodring, kunna flytta djuren lätt m.m. för att det ska bli bra. Men att vi måste lita på att fåregaren vet vad som är bäst för sina djur och sin gård. Med på workshopen var – förutom LRF Kött, SF och Lammproducenterna – Jordbruksverket, SLU och Gård & Djurhälsan. Det finns en stark samsyn i näringen kring att hitta en mer flexibel lösning för djurägarna i framtiden.

Frågan om ökad flexibilitet kring ligghallskravet kommer att fortsättas diskuteras mellan näringen och Jordbruksverket. SLU:s vetenskapliga råd för djurskyddsfrågor fick i oktober 2018 i uppdrag av Jordbruksverket att sammanställa forskning kring hållandet av får utomhus hela året, med eller utan ligghall. Forskningen ska handla om faktorer som är viktiga för djurskyddet och djurvälståndet för får

när de hålls utomhus i nordiskt klimat. Den sammanställningen ska vara klar senast den 30 september 2019.

Avslutningsvis vill jag passa på att rikta ett varmt tack alla producenter som svarade så konstruktivt på e-enkäten samt till de lamm- och nötköttsproducenter som delat med sig av sina erfarenheter och kunskap på området. Tack Emelie Pyk för fina bilder på era utegångsdjur på Österlen i Skåne!

*Titti Strömne, agronom och projektledare för LRF-projektet Ökad utevistelse för får.
För Gimrarna – lammrådgivare i samverkan*

Faktaruta:

Projektet *Ökad utevistelse för får* initierades av LRF Kött och finansierades av medel från Jordbruksverket. Jordbruksverket delade ut medel till studier i syfte att främja en konkurrenskraftig livsmedelproduktion med bibehållen god djurvälstånd. Ett uppdrag som Jordbruksverket fått av regeringen inom ramen för livsmedelsstrategin.

I den numera avklarade Handlingsplan Lamm svarade Sv. Fåravelsförbundet, Lammproducenterna och LRF Kött för åtgärden att undersöka möjligheten att göra ranchdrift tillåtet för får. Åtgärden syftade till att nå målet enklare stöd och regler.

Har du synpunkter i frågan får du gärna kontakta:

LRF Kött: Viktoria Östlund, tel. 010-184 45 42, viktoria.ostlund@lrf.se

Svenska Fåravelsförbundet: Elof Nilsson, tel. 070-566 58 77, elof.nob@gmail.com

Bildtexter

Fyra djurslag: Fyra djurslag samsas! Foto: Emelie Pyk.

Utfodring på mark utomhus: I studien intervjuades Ulf Pyk som har en besättning om 1000 tackor. Merparten av tackorna går ute med tillgång till ligghall. Ulfs erfarenhet är att fåren – under rätt förutsättningar – trivs mycket bra ute under vintertid. Utfodring sker på marken med mixervagn. Foto: Emelie Pyk.

Mer utfodring: Vid utfodring utomhus byter man utfodringsplatser för att hålla hygien och för att få mer lä beroende på väder. Foto: Emelie Pyk.

Danska får: I Danmark – med mångt och mycket liknande klimat som i södra Sverige – har man sedan 2012 inget lagkrav på något läskydd till får. Det räcker att de har tillgång till torrt läge och att alla djur kan vila samtidigt. Om djuren har tillräcklig ullutväxt, är i medelgott hull och fodras för att bibehålla det visar de praktiska erfarenheterna att det går bra. Foto: Peter Helén.